

4. Золя Э. Жерминаль: Роман: Пер. с фр. Н. Немчиновой. — К.: Вища школа, 1986. — 456 с.
5. Zola E. *Germinal* Coll. Grands textes classiques. — Paris, 1994. — 477 p.

Roman Bubnyak. Structural-Functional Shift and Changes in Translational Versions of E. Zola's novel "Germinal". The article deals with structural-functional shift and changes found in the three linguistic translational versions of E. Zola's novel "Germinal". Restructuring changes are not always caused by the peculiarities of lexical, stylistic and grammatical systems of national languages that present the world of E. Zola's artistic fiction to the readers.

Надія Марчишин

“Лукашів мовний світ був невичерпний ...”

Микола Лукаш — талант унікальний і надзвичайно багатогранний. Відомий український перекладач, побратим Миколи Олексійовича, Григорій Кочур зазначає: “В історії українського художнього перекладу Миколі Лукашеві належить місце особливе, виняткове. Вимовиш оці слова — перекладач, художній переклад, і мимоволі на думку спадає Микола Лукаш, так, ніби в його імені самі ці терміни персоніфікувалися. Перекладач такого діапазону — рідкісне явище не лише в українській, а і в будь-якій іншій літературі” [2].

Микола Лукаш посідає значне місце серед славетних майстрів перекладу як незрівнянний стиліст і знавець української мови, людина, що познайомила українського читача із шедеврами світової літератури. У перекладацькій спадщині талановитого майстра — переклади з 12-ти мов (латинської, французької, італійської, іспанської, німецької, англійської, угорської, єврейської, польської, чеської, болгарської, сербської). Марина Новикова вважає, що “поліглотство це, як і феноменальний дар віршової імпровізації, як і не менш феноменальний дар володіння українською мовою в регіональному об’ємі і історичному обсязі ... виглядає своєрідно. Ніби магію тридев’яти мов, версифікаційну (чи, ширше, ритмічну) магію і магію українського слова не стільки Лукаш носив у собі, скільки вона носила себе в ньому” [4, 264].

Про засяг Лукашевої творчості, його поліглотські інтереси найкраще промовляє бодай неповний реєстр його перекладів: твори для дітей Дж. Родарі, поезії П. Верлена, В. Гюго, Г. Гейне, Р. Бернса, А. Міцкевича, Ф. Шіллера, П. Безруча, прозові та драматичні тексти Імре Мадача, Лопе де Вега, Боккаччо, Сервантеса та ін. Доробок М. Лукаша вражає кількістю імен та різноманітністю поетичних спрямувань і тенденцій, дозволяє скласти уявлення не лише про широчінь уподобань перекладача, а й про те, до чого він виявив особливий нахил. М. Лукаш — “перекладач неймовірно широкого діапазону, перекладач, що почуває себе однаково вільно скрізь, куди приведуть його поетичні уподобання, чи то буде висока риторика Гюго, чи невибагливий, водночас витончений ліризм Верлена, народнопісенна стихія Бернса чи історіософічні побудови Мадача” [3, 132]. Він створив каскад літературних відтворень у рідній мові, які дають можливість познайомитися з творами світової іншомовної літератури й пізнати та насолодитися поетичною віртуозністю, багатством, пісенністю рідної мови. Світовий епос, світові лірика й драма рівномірно корилися Лукашеві: “Патетика і сатира, сповнене потойбічної туги “піднебесне” і цілком “поцейбічне”, побутове, буденне, меланхолічне та іронічне, позначене граничною ускладненістю і благородно-просте — весь емоційний та інтонаційний діапазон літератури виявляється йому під силу” [8].

Багато що ріднить Миколу Лукаша з відомим митцем, перекладачем, філологом-україністом Агатангелом Кримським, адже свою рідну мову талановитий майстер вивчав пильно і повсякчас — як фахівець, як мовознавець. Читати він звик не інакше, як озброївшись олівцем і картками. До речі, Лукаш збирав матеріал для власного фразеологічного словника, який і сьогодні чекає на підготовку й опублікування. У прийдешньому напишуть не одну капітальну працю про “неєвклідову”, багатомірну “лінгвістику” Миколи Лукаша, який у своїх перекладацьких зусиллях збирає всі естетичні сили української мови. І по історичній “вертикалі” — від праслов’янського мовного стану — через Середньовіччя і бароко — до сучасного міського інтелігентського діалогу. І по “горизонталі”, добуваючи ці сили з усіх її територіальних і фахових діалектів, всіх її потужних шарів і рівнів ...” [8].

Бездоганний стиліст, Микола Лукаш зумів відчутти і відтворити найтонші нюанси індивідуальної авторської манери, щоразу переключаючись у мовну стихію кожного письменника. Маючи справу не з одним митцем і не з однією епохою, він надзвичайно точно імітує різні, часом протилежні, манери, різні поетичні індивідуальності. Все це не завадило Миколі Лукашу створити власний, виразно самостійний перекладацький стиль. Його переклади сповнені сили, звучності, соковитості. Це пов'язано з мовною різноманітністю, з багатством розмаїтих інтонацій, співвідношенням звукових повторів, звуків, синтаксичної будови творів, які він перекладав. У Лукашевих перекладах вражають могутня мовна дисципліна, широта і легкість, безконечна віртуозність, різноманітність засобів: “Лукашів мовний світ був невичерпний...” [7, 70]. Переклади майстра демонструють безмежні можливості сучасної української поетичної мови. Його переклад сприймаєш як органічний український мистецький твір — “його образність, мова, пластика й довершеність переконують нас, і ми віримо перекладачеві, що він точно переклав її, що інакше її перекласти не можна” [5, 320]. Вчений-перекладач Анатоль Перепадя вважає: “Найперше, що зробив Лукаш, це синтезував два потоки української мови — слобожанський і галичанський, якому було штучно поставлено греблю в серпні тридцять дев'ятого, потоки, позначені впливом російської й польської мов. По-друге, він показав, що мертвої лексики нема, і даремно мовознавці поспішають запрягати слова в свою уплітку-сировицю, чіпляючи “заст.,” “арх.,” “діал.,” “дорев.,” “зах.,” “книжн.,” “обмеж.,” “ц.-с.,” тощо. По-третє, вернув мові смак, аромат, первородство, повнокровність, самоцінність і самодостатність, красу і велич. Словом, зреформував завдяки наближенню до лексики і синтаксису народної творчості, несподіваному перегуку чужого з найпитомішим своїм, завдяки такому феномену, коли перекладна фраза озивається рядком Кобзаря, Котляревського, народної пісні чи думи” [6, 129-130].

Найістотнішою рисою перекладацького методу Миколи Лукаша є повне і всебічне оволодіння оригіналом, глибинне розуміння і сприйняття художньої концепції твору, прочитаного у контексті духу культури, втіленої в творі, і духу культури, носієм якої є сам перекладач.

Основним для М. Лукаша перекладацьким принципом було працювати лише з оригіналами, а не з російськими відповідниками. Такого поняття, як підрядник для митця не повинно існувати. У перекладах, які майстер робив виключно з оригіналу, він виступав не як буквальний переказувач змісту, а як суперник автора в майстерності художнього слова. Для Лукаша оригінал не лише об'єкт для перекладу — це своєрідний співрозмовник: “Його діалог, художнє спілкування з першотвором спирається на відкритість, уміння слухати, готовність надати йому слово, щоб історичний зміст, закладений у творі, “заговорив”. Саме тут розкривається уміння перекладача осягнути замисел твору, актуалізувати чужу мову як свою, як художню єдність діалогу двох культур” [1, 27].

Микола Лукаш мав залізне правило: уникати перекладів на замовлення, адже він яскраво виражений тип перекладача-творця. Митець був наскрізь суб'єктивний у доборі й інтерпретації перекладних речей, і в той же час список здійснених ним перекладів надзвичайно багатогранний: твори для дітей, філософські поезії, лірика, різні за жанром драматичні твори.

Акцентуючи увагу на перекладацькій інтуїції, Микола Лукаш підкреслював: “Вона для перекладача значить дуже багато, бо інтуїція — це таємне знання. Не завжди, звичайно, треба на неї покладатися, але враховувати треба завжди”, проте, насамперед, перекладач повинен знати “літературу, епоху, автора, мову, твір” [7, 70]. Митець вважав, що між перекладачем і автором оригіналу повинна існувати внутрішня спорідненість, перекладач сам мусить бути поетом, прозаїком, драматургом.

Своєю працею Микола Лукаш, поряд з Максимом Рильським та Григорієм Кочуром, удомашнив в українській поезії велике багатство поезії світової. Як слушно зауважив М. Стріха: “За дивовижною віртуозністю Лукашевих перекладів, за геніально-зухвалим поведінням зі словами справді дуже важко відчутти перекладачеву кропітку й виважену роботу над кожним зворотом, уявити ту кількість історичних, літературних та культурологічних джерел, якими оперував у своїй праці Микола Лукаш” [9, 130].

Творчість Миколи Лукаша мусить бути зразком для талановитої когорти сучасних українських молодих перекладачів, адже митець виводив рідне слово на орбіти вселюдської

культури, відкриваючи читачеві світову панораму творчості. “В Лукашевій особі, — пише Н. Вітушко, — Україні був посланий геній Моцартівського складу в найчистішому й найтоншому розумінні цього слова” [2].

Сучасні вчені вважають, що неабияку мовну й загальнокультурну вартість становитиме словник мови перекладів Миколи Лукаша, адже розписати незрівнянно розмаїтий його мовний арсенал — це було б таке розкішне доповнення до наявних нині лексикографічних праць, таке неоціненне багатство для кожного письменника, журналіста, вчителя-словесника, лінгвіста!..

На превеликий жаль, перекладацька спадщина митця зовсім не вивчена. У бібліографії Миколи Лукаша відсутні друковані праці критичного, літературознавчого та мовознавчого спрямування. А тим часом в архіві письменника є матеріали, що дозволяють під іншим кутом зору поглянути і на його постать, і на масштаби літературних та позалітературних, мовних та професійних зацікавлень. Багато розкидано по важкодоступних виданнях, лежить в архівах. Настав час повернути ім'я Миколи Лукаша Україні, її культурі в повному обсязі, адже він віддав їй свій талант, своє життя. Наступні покоління лінгвістів, літературознавців, перекладачів мусять мати змогу скористатися його досвідом та здобутками в галузі теорії та практики перекладознавства.

Література

1. Венгренивська М., Некряч Т. П'єса В. Шекспіра “Троїл і Крессіда” в українському перекладі (До перекладацького портрету М. Лукаша) // Теорія і практика перекладу. — 1992. — Вип. 18. — С. 27-40.
2. Вітушко Н. Перекладач з світовим ім'ям // Кролевецький вісник. — 1993. — 16 квітня.
3. Кочур Г. На перекладацькі теми // Дніпро. — 1965. — № 6. — С. 128-136.
4. Новикова М. Микола Лукаш: міф і антиміф // Дружба народів. — № 11. — 1989. — С. 264-269.
5. Первомайський Л. “Фауст” Гете в перекладі Миколи Лукаша // Творчий будень. Твори: В 7-ми т. — К., 1986. — Т. 7. — С. 317-329.
6. Перепада А. Моя Лукашіана // Сучасність. — 1992. — № 1. — С. 124-130.
7. Сергеева І. З двадцяти мов. Про служителя десятої музи майстра перекладу М. Лукаша // Сучасність. — 1969. — № 2. — С. 67-71.
8. Скуратівський В. Йшла пісня сама за мною” // Культура і життя. — 1988. — 2 жовтня.
9. Стріха М. Микола Лукаш — відомий та невідомий // Всесвіт. — 1997. — № 2. — С. 129-131.

Nadiya Marchyshyn. “Lukash's Linguistic World was Inexhaustible ...”. This article deals with the features of the creative manner of Mykola Lukash as the famous Ukrainian translator from more than 12 languages. Special attention is paid to the different modern meanings about theory and practice of translations, differences between Ukrainian and English languages, ways of rendering phraseological units, realies, verbal images, peculiarities of prosodic and syntactic organisation of Lukash's translations. This article shows the necessity and importance of learning the creative manner of Mykola Lukash for Ukrainian linguistic sciences.

Юрій Старовойт

Євангеліє від Іоанна як проблема перекладу

Відомо, що теорія перекладу допускає варіативність у передачі інформації при трансформуванні її з одного мовного коду в інший. Особливості лексичної, граматичної та стилістичної підсистем кожної мови диктують свої вимоги перекладачеві, який до того ж повинен враховувати специфіку екстралінгвістичних факторів. В результаті при перекладах, з одного боку, завжди щось втрачається, а з іншого — може з'являтися щось своє, специфічне, що можна розглядати як “витратний результат” будь-якого переробного процесу.

Однак існують літературні пам'ятники, стосовно яких вимоги щодо адекватності перекладу стають надзвичайно суворими. І перше місце серед них посідають тексти з сакральним змістом, покликані єднати народи різноманітних культур з зовсім несхожими мовами. Але навіть серед них жоден не зрівняється у своєму значенні з Біблією, найбільш поширеною у світі книгою. Розповсюдженість Біблії і особливо її другої частини — Нового